

Eerste dag Rosj Hasjana,30-09-2019, 5780

In de roman van het jaar: Grand Hotel Europa, van Ilya Leonard Pfeijffer wordt een beschrijving gegeven van Europa, vandaag. Overspoeld door toeristen, die alle monumenten, plaatsen, steden etc. bezoeken, zodat je als bewoners er zelf nog amper kan wonen. Venetië wordt als voorbeeld genomen, dat onleefbaar geworden is, en waar je door toeristen het verleden niet eens meer kan zien, waar letterlijk en figuurlijk geen ruimte voor de toekomst meer is. Hij beschrijft ons continent dat worstelt met zichzelf: waar Europa eerder vooropliep, zit het nu vast aan een verleden, waardoor het overspoeld wordt door toeristen en immigranten, terwijl het economisch gezien voorbij gehold wordt door onder andere grootmachten. Ik doe de auteur geen recht door er maar een klein onderdeelje uit te nemen, maar toch het is het meest kernachtige denk ik waar het boek om gaat.

Eén zin, die me heel sterk doet denken aan de situatie waar wij, Joden van Europa, Joden van Nederland en Amsterdam, in zitten:

Ik citeer : "*Europa verdrinkt in zijn historie. Er is zoveel verleden in Europa, dat er geen plek meer is voor toekomst.*" (blz. 128). Pfeiffer refereert daarmee aan de joodse filosoof George Steiner, die vanuit zijn visie Europa beschrijft. Nadat de ouders van Steiner in 1924 uit Oostenrijk waren vertrokken, ontsnapte George Steiner, nu 90 jaar, als jonge jongen in 1940 het bezette Parijs en vestigde zich toen in de VS. Hij is joods maar niet religieus. Hij vierde en viert wel de feestdagen met familie en vrienden, maar is vooral geïnteresseerd in joodse filosofie en geschiedenis en is een vrijdenker. Hij is somber over de toekomst van Europa, over het samengaan van landen en culturen in een verenigd Europa. Hij ziet vooral als uitdaging, en wie niet eigenlijk, dat de verschillende etnische en culturele groepen vreedzaam naast elkaar zouden moeten kunnen samenleven, zonder culturele assimilatie. Hij heeft zijn sombere gedachten over de jongeren in Europa: De jeugd heeft er nog nooit zo slecht voorgestaan als tegenwoordig: "Los van het werk dat ze doen", zegt hij, "hebben ze geen enkele ideologie of droom voor de toekomst." Waarbij hij neem ik aan, vooral het oog heeft op de verdere eenwording van Europa, dat natuurlijk in de jaren 50 van de vorige eeuw, direct na de Tweede Wereldoorlog, het ideaal beeld was om nooit meer deze oorlogen te krijgen. Maar vroeger had je ook de verschillende - ismen: stromingen als het socialisme, het liberalisme, marxisme, het fascisme, of het zionisme. Het waren allemaal stromingen, waarbij je kon aansluiten en daardoor als mens een doel in je leven had voor de toekomst, waar je je sterk voor kon maken, soms met gevaarlijk fanatisme. Hij zegt nu dat de jongere generaties deze

idealen niet meer hebben. Dit soort van betrokkenheid ontbreekt bij de jeugd, zegt hij. Zij zijn alleen uit op entertainment of bezig op sociale media."

"Europa verdrinkt dus in zijn historie. Er is zoveel verleden in Europa, dat er geen plek meer is voor de toekomst."

Het spreekt voor zich dat wij als nog steeds eerste, tweede en derde generatie Sjoa overlevenden, het verleden heel erg centraal hebben staan. Een verleden van vervolging en antisemitisme, van de moord op het grootste deel van het Europese Jodendom, door zgn. beschaafde en ontwikkelde Europeanen en foute ideologieën. Die geschiedenis tekent ons, heeft ons getekend, en zal nog bij ons en de volgende generaties blijven, hoewel ik hoop en zeker weet, dat het steeds verder ons DNA zal verlaten. Dat verleden heeft ons niet alleen negatief beïnvloed, door de trauma's die anderen ons hebben aangedaan, maar het was tegelijkertijd de enorme stimulans om "*weaf al pi cheen*", ondanks alles, weer op te bouwen.

De joodse gemeenschappen die, met de woorden van de profeet Jesaja (11:1) "als een grote krachtige boom afgehakt waren, zodat er nog maar een kleine stronk over was", konden op enkele plaatsen toch weer het leven opbouwen. *Wejatsa choter migeza Jisjai weNetzer misjarasjav jifre: "Uit de stronk van Jisjai schiet een telg op, een scheut van zijn wortels komt tot bloei"*, zodat de boom op verschillende plaatsen, zoals hier in onze LJJ Amsterdam, weer is gaan groeien, en de takken weer bladeren en mooie bloemen hebben gekregen, ondanks alles. Een groeiende en bloeiende gemeente, zelfs de grootste van ons land, zelfs in aantal de grootste Progressief Joodse Gemeenschap van het Europese Vasteland, en dat in het land waar procentueel de meeste Joden zijn vermoord tijdens de Sjoa. Ik ben de generatie voor mij, die al die ellende heeft moeten meemaken, diep en diep dankbaar, dat zij de kracht en profetische blik hebben gehad, die stronk weer verder leven in te blazen. Zij zijn mijn inspiratie, en het is een van de redenen geweest dat ik rabbijn ben geworden, om op te pakken wat van mijn grootouders werd afgenomen, grootouders die van mij werden afgenomen. waar mijn ouders verder zijn gaan bouwen op de puinhopen van hun verleden, van mijn verleden. Het was hun erfenis aan mij, en het is mijn onuitgesproken, eeuwige belofte aan mijn grootouders en ouders *zichronam livracha*, dat ik dit werk doe. En als wij als 2e en 3e en zelfs gelukkig 4e generatie, die verantwoordelijkheid niet oppakken en die plek maken voor de toekomst, wie doet het dan wel?

De derde en verdere generaties hebben deze overlevingsdrive en bouwwoede minder, gelukkig maar, want voor hun ligt die oorlog al weer verder in het verleden dan voor ons. We kunnen ook niet achterom

blijven kijken en uit het negatieve onze grootste inspiratie blijven halen. Maar wat van belang is, wij als generatie die langzaam naar een normaler joods bestaan is gegroeid: hoe geven wij een positieve motivatie mee aan de volgende generatie Joden, zonder die oorlog er steeds weer bij te halen.

Pfeiffer en Steiner zeggen: "*Europa verdrinkt in zijn historie. Er is zoveel verleden in Europa, dat er geen plek meer is voor toekomst.*"

Zijn wij in staat, om deze geschiedenis na 75 jaar achter ons te laten om een warm en betrokken joods huis te maken, en onze sjoel tot een verlengstuk van die huiskamers te maken, waar positieve inspiratie vandaan gehaald kan worden. Waar wij als professionals de joodse basis kunnen versterken en de motivatie mee kunnen geven om die stronk die al uitgebod is, verder te verzorgen en water te geven.

De samenleving heeft zich enorm geopend, waar door de social media iedereen met iedereen contact kan hebben, op iedere leeftijd, op ieder moment. Waar de wereld veel kleiner is geworden, omdat we in een Nano seconde contact met Tokio en Bejing en Jeruzalem kunnen hebben, dat het niet meer bijzonder is om naar Israel te gaan, het is normaal voor deze generaties, dat Israel er is, *resjiet tsemichat geelateenoe*, "Israel, waar het begin van onze verlossing ontluikt". Voor de generatie voor mij een droom die werkelijkheid was geworden, die Herzl al gedroomd had: de oprichting op de puinhopen van de sjoa, van een onafhankelijke joodse staat. Wij weten niet beter dan dat Israel er is. Geen actief Zionisme meer om een Staat te kunnen krijgen. Dit doel is bereikt.

"Europa verdrinkt in zijn historie. Er is zoveel verleden in Europa, dat er geen plek meer is voor toekomst."

In de psychologie kennen we inter- of transgenerationele overdracht van trauma's, vooral het negatieve wordt overgedragen.

Die intergenerationele overdracht heeft plaatsgevonden van de 1e naar de 2e naar de 3e generatie oorlogsslachtoffers. De generaties, de gezinnen lijden daar onder, terwijl de ouders er niets aan kunnen doen, het is hun aangedaan. Kinderen vervallen dan vaak op latere leeftijd in de slachtofferrol of juist in de agressor. Vaak is het moeilijk om nog hechte relaties aan te gaan en die vast te houden.

Het concept van transgenerationeel trauma is de overdracht van emotioneel, fysieke of sociale pijn van een persoon aan zijn nakomelingen. Het is geen aangeleerd gedrag, maar het zit in je genen. Hoe invloeden uit je omgeving de uiting van bepaalde genen kunnen veranderen. Nachtmerries, emotionele problemen en gedragsproblemen

lieten zien dat het oorspronkelijke trauma van de grootouder of ouder verstrekkende gevolgen kon en helaas nog steeds kan hebben.

Een van mijn wensen is dat juist de generaties weer aan elkaar gekoppeld worden door die intergenerationele overdracht, door te verbinden, met als verbindende factor een diep gevoelde liefde voor hun joodse achtergrond: *ahawat jahadoet, ahawat Jisraeel, ahawat misjpacha, ahawat habajit, weáhawat bet hakneset. Liefde voor Jodendom, liefde voor Israel, liefde voor de familie, liefde voor het huis en de liefde voor de kehilla.* De warmte, de traditie, de cultuur, de taal, de muziek/het chazanoet, de nesjomme, de geschiedenis, de liefde voor Israel, maar ook trots kunnen zijn op het land waar we wonen, trots op wie je bent, met al je tegenstellingen en vragen en de liefde voor onze sjoel, waar leren, lessen en inspiratie vanuit moeten gaan, de plek waar we die positieve toekomst nog veel meer moeten stimuleren. Of u nu wel of niet religieus bent. Net als Steiner, een joodse atheïst, maar volledig joods, en actief op zijn manier. Even proberen rust te vinden in een warm bad, dat we Liberaal Jodendom noemen, dat een huiselijke sfeer ademt, geborgenheid, waar de generaties samen sjabbat vieren, even een dag in de week apart zetten voor het weer opladen van je joodse batterijen. Het geeft onze positieve transgenerationele verbinding aan met hen die ons voorgegaan zijn. Maar ook met de verantwoordelijkheid die de bouwers van nu hebben om te blijven bouwen aan hun, aan onze, toekomst.

Ik hoop dat als wij nu op de drempel staan van het nieuwe jaar 5780, vooral ook naar de toekomst kijken, en niet verdrinken in de negatieve aspecten van onze historie. Dat we nieuwe en frisse beloften kunnen maken, samen met de jonge generatie, waar Steiner zijn vraagtekens bij heeft, of zij nog wel idealen hebben. Wij moeten hun de idealen geven, opvoeden voor de toekomst met doelen in het leven die verder gaan dan instagram, social media, maar wel met gebruik van die nieuwe media. Misschien moeten we accepteren dat de diensten in sjoel minder populair zijn onder de jongeren, behalve de familie gebeurtenissen, waar je door en brit mila, een bar/bat mitswa, een choepa, en helaas een lewaja, de verbinding maakt met je joods zijn. Door met sjabbat en feestdagen, thuis en in sjoel, de overdracht van transgenerationele mooie dromen, warmte, geluk, jiddisjkeit, jahadoet, het positieve van joods zijn, tot stand te brengen voor een betrokken nieuwe generatie Joden die niet verdrinken in het verleden, maar tegen de stroom in, zoals wij Joden dat vaker hebben gedaan en doen, ruimte creëren voor een toekomst. De stronk die over was, niet verder te laten verdrinken in het verleden, maar te laten uitbotten met nieuwe takken en bladeren. Die profetische blik van Jesaja, waar zelfs de Messiaanse gedachte op geënt is, te omarmen.

Hopelijk kunnen wij proberen langzamerhand de trauma's achter ons te laten, en van binnenuit bouwen aan joods leven.

George Steiner zegt: *Mensen zijn medeplichtig aan wat hen onverschillig laat. Misschien moeten we zeggen: opvoeders, ook joodse opvoeders zijn medeplichtig aan wat hen onverschillig laat.* Laten we intens werken, met nesjomme aan een nieuwe intergenerationele overdracht door het verbinden van generaties voor de garantie van de toekomst van een vernieuwend Jodendom voor onze tijd en de toekomst. Dat is mijn trans- of intergenerationele droom voor het nieuwe jaar 5780.

Rabbijn Menno ten Brink, Rosj Hasjana 5780/2019